

1. UVOD

Postojanje i djelovanje društava pokazalo je da je suštinski neophodno vršiti udruživanja, kako na lokalnom, tako i na širem međunarodnom nivou, radi zajedničkog ostvarivanja i zadovoljavanja društveno-ekonomskih potreba. Izuzetno snažan rast industrijske proizvodnje u poslijeratnom periodu (od 1945. pa na ovamo), a pogotovo 70-ih godina XX vijeka, doprinosi intenziviranju međunarodnog kretanja roba, kapitala i radnika, pa samim tim i povećanja uvoza i izvoza (međunarodne trgovine). U tim situacijama subjekti međunarodnog prava, među kojima i države, preuzimaju aktivnu ulogu u ovim procesima i postaju nosioci progresa.

Uticaj svjetskih ekonomskih faktora ne može umanjiti ni uticaj političkih faktora, kao i viševijekovne želje za ujedinjenjem i zajedničkim djelovanjem pojedinih oblasti. Samim tim, potrebe za saradnjom postaju sve izraženije, pa se tako razvijaju i potrebe za međunarodnim transportom, međunarodnim plaćanjima, lakšim tokovima kapitala i radne snage, osiguranjem i povećanjem međunarodne bezbjednosti i stvaranjem mirnog i stabilnog okvira koji bi omogućio prosperitet cijelog čovječanstva. U ovim tokovima se prepoznaje aktivna uloga privrednih organizacija, koje sve više postaju nosioci težnji ka profitabilnijem poslovanju, što je dovelo do sve većeg ekonomskog interesa država za nove vidove saradnje i integracije na međunarodnom nivou, pa i evropskog interesa za isto, što je rezultiralo stvaranjem današnje Evropske unije.

Ideju evropskog ujedinjenja ne možemo smatrati isključivo idejom novijeg datuma. Ne možemo tvrditi da ta ideja pripada drugoj polovini XX vijeka. Ideja povezivanja evropskih zemalja zasnovanih na ekonomskim, političkim, strateškim, idejnim, državnim, regionalnim ili globalnim interesima postojala je i mnogo ranije. Pokušaj ujedinjenja Evrope star je koliko i sama Evropa. Rimski imperija je svojevrjemenom obuhvatala cjelokupnu do tada poznatu evropsku teritoriju. Carstvo Karla Velikog iz ranog perioda IX vijeka kontrolisalo je veći dio Zapadne Evrope. Početak XIX vijeka poznat je po Napoleonovom carstvu, koje se prostiralo nad većim dijelom evropskog prostora. U XX vijeku, za vrijeme Drugog svjetskog rata (1939-1945), Adolf Hitler je nacističkom okupacijom jedno vrijeme kontrolisao veći dio evropskog prostora. Svi naponi su propali i bili bezuspješni, jer su se zasnivali na prisilnom potčinjavanju drugih naroda, umjesto na razvoju međusobne saradnje.

Hronologija političke integracije evropskih zemalja potvrđuje da je vijekovima Evropa bila poprište čestih i krvavih ratova: između 1870. i 1945. godine Francuska i Njemačka su se sukobljavale tri puta, uz ogromne ljudske žrtve. Brojni evropski lideri bili su uvjereni da je ekonomsko i političko ujedinjenje jedini način da se osigura trajan mir između njihovih zemalja. Francuski ministar spoljnih poslova Robert Šuman je 1950. godine predložio ujedinjenje industrija za proizvodnju uglja i čelika u Zapadnoj Evropi. Godinu dana kasnije osnovana je Evropska zajednica za uglj i čelik. Ova zajednica je imala šest osnivača: Belgija, Francuska, Italija, Luksemburg, Holandija i Savezna Republika Njemačka. Moć donošenja odluka o pitanjima industrije za proizvodnju uglja i čelika u ovim zemljama prešla je u ruke nezavisnog nadnacionalnog tijela pod nazivom „Visoka uprava“, čiji je prvi predsjednik bio

Žan Mone (Jean Monnet). Evropska zajednica za ugalj i čelik pokazala je takav uspjeh, da je nekoliko godina kasnije ovih šest zemalja odlučilo napraviti korak dalje i integrisati i druge sektore privrede.

Oni su 1957. godine potpisali Rimski ugovor, kojim je uspostavljena Evropska zajednica za atomsku energiju i Evropska ekonomska zajednica. Ovim ugovorom države članice su počele da uklanjaju trgovačke barijere i formiraju „Zajedničko tržište“. Organi tri evropske zajednice su 1967. godine ujedinjene i od tada postoji jedna Komisija i jedan Savjet ministara, kao i Evropski parlament. Prvobitno su članovi Evropskog parlamenta birani iz parlamenata država članica, ali se od 1979. godine organizuju direktni izbori, koji pružaju mogućnost građanima država članica da glasaju za svoje kandidate. Ovi izbori se održavaju svake pete godine.

Kao specifičan međunarodno pravni institut Evropska unija svoj organizacioni, institucionalni okvir gradi po uzoru na organizaciju državne vlasti zasnovane na sistemu podjele vlasti. Po tom sistemu sudska funkcija, čiji je osnovni zadatak da sačuva pravni poredak Evropske Zajednice/Unije povjeren je Evropskom sudu pravde čije se sjedište nalazi u Luksemburgu. Preteča današnjeg Evropskog suda pravde ili Suda pravde Evropske unije, kako ga nazivaju pojedini pravni pisci, bio je Sud pravde Evropske zajednice za ugalj i čelik osnovan 1952. godine. Kada su Rimskim ugovorima 1957. godine osnovane Evropska ekonomska zajednica i Evropska zajednica za atomsku energiju Sud pravde Evropske zajednice za ugalj i čelik postao je zajednički sud za sve tri evropske ekonomske zajednice. Do donošenja i izmjena Jedinstvenog evropskog akta Evropski sud pravde bio je jedina pravosudna institucija tri zajednice. Godine 1989, međutim, osnovan je Prvostepeni ili Osnovni sud sa ciljem da rastereti Evropski sud pravde od slučajeva koji nisu imali političku odnosno međunarodnu težinu, a potom su bili činjenično složeni i ozbiljno dovodili u pitanje efikasnost rješavanja sporova.